

Paradim blog

Sklop besedil: DRUŽBA MODROSTI

- I. Prvi del – Osnovne oblike komuniciranja
- II. Drugi del – Družbeni konteksti
- III. Tretji del – Pomen zrcaljenja
- IV. Četrty del – Posamični zapisi
- V. Peti del – FIN: Iskanje zlate sredine

Vsebina zapisov:

UVOD

Zapis 1: Skrb za družbene izkušnje

I. PRVI DEL – OSNOVNE OBLIKE KOMUNICIRANJA

Zapis 2: Pasivna in agresivna komunikacija

Zapis 3: Manipulativna in nasilna komunikacija

Zapis 4: Asertivna komunikacija

Zapis 5: Lahko zahtevamo asertivnost?

II. DRUGI DEL – DRUŽBENI KONTEKSTI

Zapis 6: Širina družbenih kontekstov

Zapis 7: Pogovor z UI, prvi oris

Zapis 8: Pogovor z UI, drugi oris

Zapis 9: Pogovor z UI, tretji oris

III. TRETJI DEL – POMEN ZRCALJENJA

Zapis 10: Je zares potrebno vrednotiti?

Zapis 11: Vrednote in poglede imamo zase

Zapis 12: Edina relevantna stvarnost

Zapis 13: Spretnost in nespretnost pomoči

Zapis 14: Zrcaljenje

IV. ČETRTE DEL – POSAMIČNI ZAPISI

Zapis 15: Uničujoča moč predsodkov

Zapis 16: Povezovanje različnosti

Zapis 17: Transparentni pogovori

Zapis 18: Etika in družbeni dogovori

Zapis 19: Zmožnost za ljubezen

FIN – ISKANJE ZLATE SREDINE

Zapis 20: Iskanje zlate sredine in družba modrosti

1 Skrb za družbene izkušnje

Kako pomembne so družbene izkušnje? Mislim, da se (danes) čutimo zelo močne, ko rečemo, da nam mnenje drugih ne pomeni veliko. Da lahko preprosto pogledamo mimo reakcij ali odnosa drugih. Mogoče je to trenutno popularno, ali pa gre za splošno nagnjenost k občutku osebne moči, nedotakljivosti in podobno. Na drugi strani imamo potem tisti izraz, da smo “ljudje, preprosto, družbena bitja”. Po eni strani potrebujemo družbo in pripadnost, po drugi pa se tudi v reakcijah ljudi okoli nas gradi naša samopodoba. Kar želim poudariti, je to, da so *družbene izkušnje še kako pomemben element našega življenja*.

1.1 Vsebina poglavja

Skrb za družbene izkušnje je naslov novega poglavja. Za prvim, t. j. Nova paradigma vodenja, drugim, t. j. Avtentično življenje, ta zapis torej odpira tretje poglavje na tem blogu. Vsebina poglavja je zame osebno vodič v grajenju odnosov z drugimi in mi pri tem predvsem daje pomembna opozorila za spoštovanje razlik, bodisi osebnostnih bodisi izhajajočih iz osebnih zgodb, ter celostno sprejemanje drugih.

Pisal sem že tem, da je v današnji družbi pomembna raznolikost. Da je solidarnost preteklih družb bila zgrajena na enakosti, solidarnost današnje družbe pa na medsebojni odvisnosti. Od tega, da smo živeli razmeroma enaka življenja in se držali miselnosti, da “smo vsi na istem čolnu”, do tega, da imamo danes različna življenja, različne poklice, se učimo različnih spretnosti, zaradi česar smo predvsem medsebojno odvisni. Raznolikost je preprosto naravni del sodobne družbe; ne samo, da je tukaj, temveč jo še kako potrebujemo. Pa znamo živeti z njo? Jo znamo spodbuditi, jo razvijati, jo sprejeti? Jo razumemo?

Vsak od nas je celostna oseba. Vsak od nas ima svoje želje, cilje in sanje, svoje vrednote, prepričanja in načela, svoje pristope k delu, k spopadanju z izzivi in k reševanju problemov, svoje talente in priljubljene načine delovanja, svojo priljubljeno obliko komunikacije, ki mu najbolj ustreza, in tako naprej. Bistvo je, da posameznik razvija svoje življenje in stopa po tej svoji poti. Da razvija svoje lastne ideje, dobi poskuša po svojih zamislih in se tako uči o samem sebi. Sposobnost *družbenega zrcaljenja* pomeni, da smo se sposobni v pogovoru z nekom vživeti v takšen *celosten svet* te osebe. Sposobnost *asertivnosti* v komuniciranju pomeni, da smo sposobni lastne načine in načine druge osebe obravnavati kot enakovredne. *Lasten ego* je tisti, ki nam je v napoto, ko ravnanje drugih ljudi vrednotimo po svojih kriterijih, ko označujemo, namesto da bi vprašali; in ko nas v obnašanju preplavijo *predsodki*.

1.2 Odgovornost

Kako visoko vrednotimo družbene izkušnje? Preprosto lahko razmislimo o tem, koliko časa in energije namenimo odnosom, temu, kako odgovorimo na neko sporočilo ali pa se odzovemo na neko dejanje druge osebe; koliko časa in energije namenimo razmišljanju o odnosih, o tem, s kakšnim sporočilom ter v kakšnem vzdušju in občutkih bomo pustili drugo osebo po skupnem srečanju; kakšno pomembnost oz. kakšno mesto imajo ljudje in kakovost družbenih izkušenj v naših odločitvah.

Sile, kot so družbena izključenost in družbena zavrnitev, so zelo pomembni določevalci življenj. Tega, kam se razvijejo, kako posamezniki razmišljajo, kaj delajo in na koncu ... kako se obnašajo do drugih ljudi okoli sebe. Ali jim je pomembna etika, ali jim je pomemben vpliv na okolico, na okolje. To skupno vzdušje, ki se ustvari v naših medsebojnih stikih in komunikaciji, imenujemo kultura – in vsi, *prav vsak izmed nas, nosi svoj delček odgovornosti za to, kakšno kulturo ustvarjamo.*

1. Prvi del – Osnovne oblike komuniciranja

2 Pasivna in agresivna komunikacija

Osnovo stikov med nami je komunikacija. V širšem smislu komunikacija ne zajema le izgovorjenih besed, temveč v komunikacijo spada tudi tišina, neodzivanje, razne gestikulacije in mimika obraza (kar se imenuje kot nebesedna komunikacija). V prvem zapisu o komunikacijah obravnavam dvojico pasivna-agresivna komunikacija.

V **zdravi komunikaciji med dvema odraslima oseba** oseba 1) *govori o sebi*. Govori, na primer, o lastnih projektih, o lastnih ciljih, o lastnih dogodkih včerajšnjega dne, o naslednjih življenjskih izzivih ali pa o problemih, ki osebo bremenijo. Oseba tudi 2) *posluša drugo osebo*. Poslušamo, kaj želi oseba povedati o sebi, kaj izraža, kakšna življenjska vodila ima; poglobimo se v svet druge osebe.

2.1 Pasivna komunikacija

Pasivna komunikacija pomeni *umik*. Bistvo te oblike komuniciranja je, da v stiku z raznolikostjo (drugačnimi pogledi na življenje) svoje poglede umaknemo. Če se tega poslužimo v neki enkratni situaciji, je to način, da se izognemo vrednotenju ali konfliktu. Ko pasivna komunikacija postane navada, je v ozadju določen stalni razlog: lahko lastne poglede vidimo kot inferiorne ali manjvredne, lahko pa smo tudi v rednem stiku z (v komuniciranju) izrazito agresivno osebo in je pri tem ne znamo ustaviti. Svoje poglede torej umaknemo in privzamemo poglede druge osebe. Na primer, sprejmemo kritiko, čeprav smo se za neko aktivnost odločili s povsem drugačnimi kriteriji, kot jo je nato ocenila druga oseba (je pomembnejši naš osebni kriterij ali kriterij te druge osebe?).

Pasivna komunikacija je varna v smislu izogibanja konfliktov, vendar pa bremenilna v smislu neizražanja. Imamo namreč svoje poglede na svet, ki jih v stiku z drugimi (v družbi bodisi v zasebnem življenju bodisi pri delu) ne živimo. Takšno stanje pomeni potrebo po ogromno prilagajanja, ogromno samonadzora in samoregulacije (torej ravnanja ne po lastnem občutku, temveč po zunanjih kriterijih); s tem pa veliko porabljene energije in izčrpanost.

2.2 Agresivna komunikacija

Agresivna komunikacija pomeni *dominanco*. Bistvo te komunikacije je, da v stiku z raznolikostjo (drugačnimi pogledi na življenje) s svojimi pogledi dominiramo nad drugimi. S to obliko komunikacije dobimo hiter odgovor in hitro rešitev za situacijo; ne pa tudi prave rešitve. Redno posluževanje nakazuje, da svoje lastno razmišljanje in poglede razumemo kot prave za vse in kot superiorne ali večvredne. Svoje poglede začnemo vsiljevati drugim, z lastnimi kriteriji ocenjujemo dejanja drugih ali pa predvidevamo, da so naši izbrani načini pravi tudi za druge ljudi.

Medtem ko je pasivna komunikacija bremenilna za osebo samo, je agresivna komunikacija bremenilna za druge ljudi okoli nas. V sredici gre v tej obliki za prestopanje osebnih mej. Bistvo zdravih odnosov (in na koncu seveda tudi kakovostnega življenja) je v tem, da vsaka oseba ohrani svojo lastno identiteto in zasleduje osebno samoizpolnitev.

2.3 Zaključek

Pasivna in agresivna komunikacija sta komunikacijski nespretnosti. Predvsem ko gre za redno, dalj časa trajajoče vedenje, tako pasivna kot agresivna komunikacija prinašata pomembne negativne ali bremenilne posledice. Za tiste med nami, ki se poslužujemo bolj **pasivne oblike** komunikacije, je pomembno, da se zavzamemo za lastna življenjska vodila; tudi sami moramo lastna dejanja vrednotiti po lastnih kriterijih. *Če smo lastne poglede v sebi pomanjšali, je čas, da zdaj postanejo večji.* Za tiste, ki se poslužujemo bolj agresivnih oblik komunikacije, je pomembno razumevanje, da ima vsak od nas svoje lastne pristope, svojo zgodbo in svojo izbrano pot. *In naše lastne poglede imamo za naše lastno življenje.*

Če smo naklonjeni skrbi za odnose, potem si želimo v družbi tako 1) ohranjanja lastnih osebnih identitet vseh članov te družbe kot hkratno tudi 2) dobro sodelovanje in sobivanje. Do tega stanja nas vodi le eno – posvečanje družbenim izkušnjam in s tem *razvoj komunikacijskih spretnosti.*

3 Manipulativna in agresivna komunikacija

Osnovo stikov med nami je komunikacija. V širšem smislu komunikacija ne zajema le izgovorjenih besed, temveč v komunikacijo spada tudi tišina, neodzivanje, razne gestikulacije in mimika obraza (kar se imenuje kot nebesedna komunikacija). V drugem zapisu o komunikacijah obravnavam dvojico manipulativna-nasilna komunikacija.

V **zdravi komunikaciji med dvema odraslima osebama** oseba 1) *govori o sebi*. Govori, na primer, o lastnih projektih, o lastnih ciljih, o lastnih dogodkih včerajšnjega dne, o naslednjih življenjskih izzivih ali pa o problemih, ki osebo bremenijo. Oseba tudi 2) *posluša drugo osebo*. Poslušamo, kaj želi oseba povedati o sebi, kaj izraža, kakšna življenjska vodila ima; poglobimo se v svet druge osebe.

3.1 Manipulativna komunikacija

Bistvo manipulativne komunikacije je *doseganje lastnega cilja*. Do manipulativnosti v komuniciranju pride, ko od nekoga nekaj potrebujemo in smo pripravljeni sporočila oblikovati tako, da to tudi dobimo. V oblikovanju naših lastnih sporočil torej ni toliko pomembno, kaj druga oseba dejansko želi, kaj bo za drugo osebo dejansko dobro ali najboljše, niti to, kaj je resnično (manipulativnost pogosto pride tudi z lažmi, izmišljevanjem in prilagajanjem resničnosti); pomembno je primarno to, kaj želimo od osebe pridobiti.

Manipulacija je pomembna in zelo močna negativna družbena sila. Njena vsebina je pogosto v podajanju raznih oznak raznim posameznikom; oznak, ki nimajo nobene resnične povezave s nekim dejanjem te osebe, temveč so v celoti plod cilja, ki ga ima za dano komunikacijo manipulator. V temelju so zato manipulacije *sporočila z ničelno vsebinsko vrednostjo*, zaradi česar je tudi pravilno, da jih ignoriramo oz. jim ne posvečamo pozornosti (vendar upravičenost ignoriranja se nanaša na sporočila, ne pa na osebo za temi sporočili).

3.2 Nasilna komunikacija

Bistvo nasilne komunikacije je *ustavljanje druge osebe*. Do nasilnosti v komunikaciji pride, ko želimo drugo osebo ustaviti v njenih dejanjih ali pa tudi izsiliti neko dejanje, ki ga oseba v resnici ne želi narediti – ali pa ga ne želi izvesti na dani način. Komunikacijska sila pomeni posredovanje sporočil (besednih ali nebesednih), ki jih druga oseba razume ali doživi kot nevarnost ali nevarno silo. Podobno kot pri manipulaciji za ta namen uporabimo razna sredstva, kot so oznake, žalitve, ustrahovanja in podobno. In podobno kot pri manipulaciji je namen komunikacije jasen in dobi prednost pred resničnostjo ali avtentičnostjo izjav.

Tudi nasilna komunikacija ima jasen negativni družbeni vpliv. Nasilneži z glasnejšim glasom, z grožnjami, z raznimi prijemi skušajo ustaviti neko drugo osebo pri njenih dejanjih. Ko to obliko komunikacije pospremi tudi dejansko fizično nasilje, nam je verjetno veliko bolj jasno,

da gre za neprimerno vedenje. Ko pa gre “zgolj” za besedno ustavljanje, pa nismo tako odločni pri naših odgovorih. Prav je, da imamo svoje lastne poglede, načine in vsa druga vodila in smernice v življenju. In ustavljanje ravnanja po teh osebnih vodilih je oblika nasilja.

3.3 Zaključek

“Manipulativna komunikacija je nespretnost.” Tako je zapisal Daniel Goleman, ki je javnosti znan predvsem v povezavi s pojmom čustvene in socialne inteligence. Družbi je želel posredovati poziv, naj spremenimo naš pogled na t. i. “spretnost manipulacije” in jo začnemo obravnavati kot komunikacijsko nespretnost ali nedovršenost. Manipulirajo torej posamezniki, ki ne znajo primerno komunicirati ter se morajo primerne zdrave komunikacije še naučiti. Z vsebnostjo sile je nasilna komunikacija večinoma lažje razločna, lažje nanjo pokažemo in jo tudi lažje ovrednotimo kot neprimerno oz. nedopustno.

Prepričanost o lastni nezmožnosti, potlačevanje lastnih idej o življenju, slaba, predvsem pa z resničnostjo neskladna (ali lažna) samopodoba so samo nekatere posledice teh neprimernih oblik komunikacij. Sila je sama po sebi odkrito neprimerna, manipulacije pa so pogosto zamaskirane in jih težko prepoznamo; tako lahko povsem izgubimo zavedanje o tem, kaj so naša lastna prepričanja in kakšno življenje bi sami zares radi živeli.

4 Asertivna komunikacija

Osnovo stikov med nami je komunikacija. V širšem smislu komunikacija ne zajema le izgovorjenih besed, temveč v komunikacijo spada tudi tišina, neodzivanje, razne gestikulacije in mimika obraza (kar se imenuje kot nebesedna komunikacija). V tretjem zapisu o komunikacijah obravnavam asertivno komunikacijo.

V **zdravi komunikaciji med dvema odraslima osebama** oseba 1) *govori o sebi*. Govori, na primer, o lastnih projektih, o lastnih ciljih, o lastnih dogodkih včerajšnjega dne, o naslednjih življenjskih izzivih ali pa o problemih, ki osebo bremenijo. Oseba tudi 2) *posluša drugo osebo*. Poslušamo, kaj želi oseba povedati o sebi, kaj izraža, kakšna življenjska vodila ima; poglobimo se v svet druge osebe.

4.1 Pojem asertivnosti

Vljudna odločnost. Tako so nam tekom študija na fakulteti v najbolj skrajšani obliki predstavili, kaj pomeni asertivnost v komunikaciji. Kot si danes razlagam, del *vljudnosti* vidim v tem, da nismo na agresivni strani komunikacije ter da jasno upoštevamo drugo osebo v pogovoru. Drugi del, del *odločnosti*, pa pomeni, da izražamo lastno mnenje in ga ne umikamo v stiku z drugimi.

Asertivna komunikacija je *način razmišljanja* o ljudeh in o družbi. Pri učenju o asertivni komunikaciji sem večkrat zasledil podajanje receptov, t. j. predstavljanje jasnih smernic za asertivno komuniciranje; kako začeti pogovor, kako ga voditi, nadaljevati dalje. Zame je bistvo asertivne komunikacije v miselnosti v ozadju. Asertivno komunicirajo med nami tisti, ki razumejo, da je vsak človek celostna oseba, ki mora slediti svojim lastnim razmišljanjem, življenjskim vodilom, kriterijem uspešnosti in tako naprej. Tako komunicirajo tisti, ki ljudi v svetu okoli sebe vidijo kot enakovredne, osebna mnenja ali pa osebne želje štejejo kot enakovredne.

4.2 Zdrava komunikacija

Zdrava komunikacija ohranja in razvija osebno identiteto vključenih oseb. Pojem *zdrave komunikacije* je moj lasten, s čimer mislim na to, da ga nisem vzel iz katere od raziskav ali ustaljenih teorij. Zame tu gre za obliko komunikacije, v kateri in s katero vključeni posamezniki ohranjajo in razvijajo svojo samozaupanje, svojo samopodobo, razvijajo svojo ideje o življenju in so usmerjeni na poti k življenju po lastnih pogledih na življenje (t. j. na poti k celotni samoizpolnitvi).

Ko govorimo o sodobnem, *resnično demokratičnem svetu*, je takšna komunikacija eno izmed bistev. Demokratična družba in njen sistem potrebuje zrele posameznike, ki se neprestano razvijajo kot celostne osebe. Potrebuje razsvetljene ljudi, ki nas ne vodijo predsodki in ki

znamo pravično vrednotiti vse kar vidimo okoli sebe (ki torej razumemo, da ima vsak od nas za seboj svojo lastno zgodbo). Če asertivna komunikacija kdaj postane standard oz. če jo bomo mi sami kdaj postavili kot standard komuniciranja, potem bomo dobili svet enakovrednih ljudi, s tem pa tudi dejanski, resnično demokratični svet.

Smo pripravljeni narediti ta premik? Smo pripravljeni vlagati v odnose in skrbeti za zdravo medsebojno komunikacijo?

5 Lahko zahtevamo asertivnost?

Besede, ki jih slišimo, usmerjajo naše misli. Vse česar smo deležni v komunikaciji v življenju, po svoje oblikuje našo osebno psihologijo. Imamo sicer veliko lastne moči pri tem, kako si interpretiramo slišana sporočila, torej, kako si razložimo njihov pomen. Vendar pa je besedno okolje del okolja, v katerem živimo; in primerna komunikacija, recimo temu spoštljiva in sprejemajoča komunikacija, dodaja h kakovosti tega življenjskega okolja.

Vprašanje v naslovu se nanaša na pravičnost. Izrečemo seveda lahko prav vsako stvar, ki si jo zamislimo. Vsekakor tudi gre za nekaj, kar je pomembno za naše počutje in kakovost življenja. Vseeno pa se še na kratko ustavljam pri vprašanju: ali je prav in pravično, da postavimo takšno zahtevo?

5.1 Vidik nepravичnost

Različne življenjske zgodbe. Zahteva, čeprav ena in ista za vse ljudi, v resnici pomeni različno zahtevo za vsakega izmed teh. Razlog so osebne poti in osebna ozadja vsakega izmed teh posameznikov. Kaj je nekdo doživel, s čim se je moral spopasti, česa so ga učili in tako naprej. Širši konteksti iz katerih izhajamo, se med nami lahko tudi zelo močno razlikujejo.

V danem primeru lahko govorimo o *subjektivni nepravichnosti*. Torej o osebnem vidiku, specifičnem za vsakega posameznika. Ista zahteva pomeni različno breme in različen vložek za vsakega naslovnika. S čim se mora spopasti, da bo prišel do končnega rezultata? V katere osebne občutke in življenjske dogodke bo moral pogledati? Koliko časa in energijskega vložka to od te osebe zahteva?

5.2 Vidik pravičnosti

Jaz se trudim za komunikacijo, torej je prav, da se tudi ti. Za kakovost odnosa sta vedno odgovorni obe strani v tem odnosu. Če smo v situaciji, ko se za izbiro pravih besed, za spoštljivost in pravičnost trudi le ena stran, potem v tej situaciji obstaja veliko neravnotežje. Če je eni osebi pomembno, kakšne besede so izrečene, potem je pri drugi osebi pomembno, da pokaže skrbnost do tega, kaj pove. Eno brez drugega preprosto na eno osebo odvrže preveliko breme za osebno razčiščevanje, iskanje pravega razumevanja slišanih sporočil, ki pomeni velik potrošek časa in energije.

Drugi vidik je vidik *objektivne pravičnosti*. Vidik, ki pravi, da je zahteva enaka za vse. Komunikacija je osnova naših odnosov. Je eden od zares osnovnih elementov našega življenja. Primerna komunikacija, ki pomeni, da bomo deležni pravičnosti in v nas ne bo spodkopavala celostne samopodobe, je na koncu vseeno ena tistih minimalnih zahtev. Z izbiro komunikacije, kot z vsako drugo izbiro v življenju, pokažemo, kakšne vrednote imamo in v kolikšni meri

cenimo dani element življenja, v tem pa koliko energije smo pripravljeni dati ljudem, s katerimi smo v stiku.

5.3 Zaključek

Agresivna dejanja imajo razlage, nimajo pa opravičil. Ko sem se o komunikaciji, natančneje o slabih, invazivnih oblikah komunikacije, pogovarjal s terapevtko, mi je dala to zelo pomembno opozorilo. Smo družbena bitja in slišane besede ali tudi druga prejeta sporočila neizpodbitno vplivajo na nas. Osebna zgodba in subjektivni element, ki ga opisujem zgoraj, je vsekakor resničen. Je razlaga, ki nam pomaga osebo razumeti. Razumevanje ima tu vrednost v zmožnosti, da na trenutno ravnanje odreagiramo odprto in s potrpežljivostjo, ne pomeni pa, da naj sprejemamo kritike in neprimerna ravnanja tudi v prihodnje (in posebej ne v nedogled).

Kot velja subjektivni del (ne)pravičnosti, velja tudi objektivni element. Razumevanje pomaga, kakovost besednega (ter celostnega življenjskega okolja) pa tudi veliko velja in je zanjo potrebno skrbeti. Odgovornost za to je del življenja in svoj del odgovornosti nosimo prav vsi.

11. Drugi del – Posamezni zapisi

6 Širina družbenih kontekstov

Na kaj ciljam, ko izberem besedno zvezo *družbeni konteksti*? Razmišljam o razlikah, ki so med nami. Razmišljam o tem, da obstaja nekaj takega, kot je besedno okolje: kako ljudje okoli nas komentirajo dogodke, kako pojasnjujejo različne poteze, čemu pripisujejo vzroke in podobno. Da nekdo, ki se ukvarja s človeškim telesom, z medicino vidi ene stvari, nekdo, ki se ukvarja s človeško psiho, druge, tisti tretji, ki je poslovnež, podjetnik vidi svet na tretji način.

Razmišljam ali se zavedamo ter v kolikšni meri se zavedamo teh razlik, različnih izhodiščnih točk, ki so nam postavljene; da pogosto nima smisla ocenjevati, vrednotiti, da je nekaj najbolj normalnega, da so naši cilji in druge življenjske smernice postavljene različno. Razmišljam, kaj vse to pomeni za družbeno dinamiko, za medsebojno razumevanje, za kakovostno sodelovanje, vključevanje ljudi in na koncu že izpostavljene *družbene izkušnje*.

6.1 Kratka opredelitev

Družbeni konteksti so kompleksen splet dejavnikov, ki oblikujejo naše življenje. Oblikujejo naše razmišljanje, naše izkušnje in vrednotenje teh izkušenj, naše lekcije, naša obilja, primanjkljaje in potrebe, ki jih razvijemo v sebi, naše dožemanje sveta in tako dalje. Ker se ti konteksti med posamezniki in skupinami (tudi močno) razlikujejo, se razlikujejo tudi naša življenja. Zavedanje o tej raznolikosti je ravno tista vsebina, ki nam daje *zavedanje družbenega sveta okoli nas*.

Teoretično verjetno poznamo besede, ki pomenijo naše družbeno okolje. Kaj pa praktično?

6.2 Socio-ekonomski položaj

V to kategorijo se uvrsti dohodek, izobrazba, poklic, ekonomski status. Če se nekdo od naših staršev ukvarja s psihologijo in razumevanjem človeških misli, kako nam razloži nemotiviranost? Najverjetneje ne uporabi besede, da "ste leni", temveč nam lahko pojasni, da si je potrebno razčistiti določena vprašanja, določene dvome, če želimo imeti motivacijo. Neuspevanje pri reševanju določenega problema ni potrebno ovrednotiti kot odsotnost zmožnosti za rešitev, temveč lahko to vidimo kot potrebo po novem pristopu, novi poti v razreševanju problema. Menim, da je to gromozanska sprememba, razlika v tem, kako živimo svoje življenje; pa gre le za en dejavnik v tej prvi skupini dejavnikov družbenih kontekstov.

6.3 Kultura in religija

Kulturne norme, vrednote, običaji, verska prepričanja. Imam na primer tremo pred nastopanjem? Kako razmišljam ali kakšna prepričanja imam o tem, kaj pomeni izraziti se pred drugimi? Razmišljam o sebi in svojih izrazih, ali razmišljam o tem, kaj bodo mislili drugi? Je

dobro imeti sebi lastne značilnosti ali se je mogoče potrebno znati prilagoditi okolici? Teoretično lahko naštevamo *norme, vrednote, običaje in prepričanja*, praktično pa je pomembno razumevanje, kaj te pomenijo. Strah pred nastopanjem ne pomeni prestrašenega posameznika, temveč kaže na vzorec razmišljanja o nastopanju, o izražanju in tako dalje. Vzorec, ki je nastal v danem okolju, in vzorec, ki se bo z drugačnimi mislimi spremenil. Vzorec, ki kaže na osebne izkušnje in izzive, s katerimi se je soočala dana oseba.

6.4 Drugi dejavniki

Geografska lokacija oz. to, ali živimo v mestu ali na podeželju. Identiteta in skupnost, kar cilja na spol, starost, raso, etnično pripadnost, spolno usmerjenost ipd. Zgodovinske izkušnje družine, pomembni dogodki, vojne in politične sile, izkušnje z boleznimi in drugi travmatični dogodki.

6.5 Pomen družbenega zavedanja

Zavedanje družbenih kontekstov je temeljni kamen za družbeni napredek. S tem ne ciljamo ekonomskega ali drugega systemskega napredka (ki so tu posredni rezultati), temveč napredek v družbeni dinamiki ali v kakovosti družbenih izkušenj.

Sodba ali empatija? V zapisani dvojici gre najverjetneje kar definitivno za *alternativi*, t. j. dve medsebojno izključujoči se možnosti. Sodba oddaljuje, empatija zbližuje. Sodba gradi in povečuje predsodke, empatija odkriva resničnost in ustvarja razumevanje. S sodbami ostajamo vsak na svojem polu, brez komunikacije, brez sodelovanja in brez reševanja skupnih problemov, z empatijo pa lahko ta tok preusmerimo v obratno smer.

In kaj prinaša to moje razmišljanje? Poteze človeka ne moremo nikoli zares poznati in ugotoviti njenega sporočila, če ne poznamo zgodbe v ozadju. Zares nikoli. Zakaj hitimo k vrednotenju? Zakaj izberemo sodbo namesto empatije? Zakaj rečemo “neumnost” in ne preprosto “ne vem, ne razumem”. In spet ... koliko so pomembna takšna vprašanja? Koliko je pomembna skrb za družbene izkušnje?

7 Pogovor z UI, prvi oris

Z orodjem umetne inteligence Gemini sem se pogovarjal o družbenih kontekstih. Po kratkem pogovornem raziskovanju dane vsebine sem UI dal nalogo. Prvi del te naloge je naključna izbira treh posameznikov, ki živijo v Sloveniji. Drugi del naloge je scenarij, dogodek nesreče in kratek pogled na reakcijo te osebe. Tretji del je podajanje nekaj več vpogleda v osebno zgodbo te osebe.

Osredotočenje v dani simulaciji ni točnost navedb ali pa pravilnost razmišljanja o reakciji. Namen je namreč podati sliko o raznolikosti; stopiti korak dalje od samega dogodka, mimo obsodbe ter v ozadje osebe, ki je v središču naše zgodbe.

Kaj torej pravi Gemini za prvo osebo?

7.1 Ana, 65 let

Na cesti je prišlo do prometne nesreče. **Ana**, ženska starosti 65 let, jo je povzročila. Trenutek po trčenju njen svet zastane. Reakcija Ane po nesreči sledi naslednjim korakom:

1. **Prvi odziv:** Ana bo najprej **zavpila “Joj, ne!”** in se s prestrašenim pogledom ozrla po pokvarjenem avtomobilu in okolici. Njen odziv bo v prvi vrsti čustven in prežet s šokom. To je prvi znak njene ranljivosti in pretresa.
2. **Kaj jo vodi?** V prvih trenutkih jo vodi **moralna odgovornost**. Ana je oseba, ki celo življenje živi po načelih in vrednotah, ki so ji jih vcepili doma in v šoli – poštenost, poštenost in skrb za druge. Na površje pride njen globoko zakoreninjeni občutek dolžnosti.
3. **Naslednji korak:** Ker je bila učiteljica, je navajena biti v vlogi nekoga, ki rešuje situacije. Njen um bo šel takoj v način reševanja. Hitro bo poskušala preveriti, ali je druga oseba poškodovana. Njen prvi in najpomembnejši cilj bo **pomagati drugi osebi**. Verjetno bo prišla do avtomobila, potrkala na okno in jo vprašala, ali je v redu.
4. **Komunikacija:** Njena komunikacija bo iskrena in neposredna. “Oprostite, tako mi je žal, se opravičujem, se lahko kaj pomaga?” To ne bo hinavščina, temveč izraz pristne žalosti in sramu, ki ga čuti, ker je povzročila težavo.
5. **Klic na pomoč:** Verjetno bo najprej želela sama rešiti situacijo, kot je to storila že nešteto krat v svojem življenju. Ko bo ugotovila, da je sama nemočna, bo brez oklevanja poklicala reševalce in policijo.

Anina reakcija je torej odraz njenega življenja, **ki ga zaznamujeta skrb za druge in globoka moralna načela**. Ne bo se skušala izogniti odgovornosti ali poiskati izgovorov. Njena “barva življenjske zgodbe” je mešanica **delavnosti, poštenosti, sočutja in odgovornosti**. Po

prometni nesreči se bo počutila krivo in sram jo bo, ampak bo naredila vse, da olajša situacijo in pomaga poškodovanim.

7.2 Kdo je Ana?

Ana je upokojena učiteljica, 65 let, prihaja s podeželja. Živi v majhni vasi na Štajerskem. Celotno delovno dobo je preživela kot učiteljica razrednega pouka na lokalni osnovni šoli. Njen družbeni krog je majhen in tesno povezan, saj pozna skoraj vsakega vaščana. Večino časa preživlja v krogu družine, na vrtu ali pa pri delu v lokalnem kulturnem društvu. Njen življenjski ritem je umirjen, medsebojni odnosi pa temeljijo na tradiciji, zaupanju in medsebojni pomoči. Novice spremlja predvsem preko televizije in lokalnega radia. Njen pogled na svet je močno zaznamovan z lokalnim okoljem in vrednotami, kot so delavnost, skromnost in spoštovanje starejših.

Povej mi več o Anini zgodbi ...

Ana se je rodila leta 1960 v majhni vasici na Štajerskem, v družini, kjer so bili starši poljedelci in živinorejci. Njena mladost je bila zaznamovana z **delavnostjo in povezanostjo z naravo**. V otroštvu ni bilo veliko prostega časa za igro, saj so bili vsi člani družine vključeni v delo na kmetiji. To jo je naučilo discipline, odgovornosti in zavedanja, da je uspeh rezultat trdega dela.

Njen oče je bil strog, a pravičen mož, ki jo je naučil ceniti poštenost in poštenost. Njena mama pa je bila nežna in ljubeča, in jo je naučila skrbeti za druge in biti empatična. Ti dve lastnosti so se pri Ani razvili v temeljni značajski potezi.

Šolanje in prva ljubezen

Ana je bila odlična učenka. Že kot otrok je sanjala o tem, da bi postala učiteljica, saj so bili učitelji v njenih očeh spoštovani in izobraženi ljudje, ki so lahko spreminjali življenje. Po končani osnovni šoli se je vpisala na učiteljsko šolo v Mariboru, kjer je spoznala svojo prvo in edino ljubezen, Janeza, ki je bil prav tako iz majhne vasi, a iz druge regije. Po končani šoli sta se poročila in se preselila nazaj v njeno domačo vas, kjer sta si ustvarila dom.

Življenje in delo kot učiteljica

Ana je kot učiteljica preživela več kot 40 let. Njen razred je bil njen drugi dom, učenci pa njeni "otroci." Vsem je poskušala pomagati, ne glede na njihove socialne ali finančne razmere. Njena sočutnost in moralna načela so jo naredila za eno najbolj priljubljenih učiteljic v šoli. Učila jih je ne samo, kako brati in pisati, ampak tudi, kako biti dober in pošten človek.

Družina in odnosi

Ana je imela z Janezom dva otroke, Luko in Majo. Njen odnos z možem je bil poln ljubezni, spoštovanja in razumevanja. Njena otoka sta se poročila in ustvarila svojo družino, Ana pa je

zdaj ponosna babica. Njen socialni krog je majhen in tesno povezan, saj je sestavljen iz družine in prijateljev, ki jih je spoznala skozi svoje življenje.

Ana je oseba, ki je vedno verjela v **moč delavnosti, poštenosti, sočutja in odgovornosti**. Ti dogodki so jo opredelili in jo oblikovali v osebo, kakršna je danes. Živi preprosto, a polno življenje, ki je prežeto s skrbjo za druge in z močnim občutkom za dolžnost.

8 Pogovor z UI, drugi oris

Z orodjem umetne inteligence Gemini sem se pogovarjal o družbenih kontekstih. Po kratkem pogovornem raziskovanju dane vsebine sem UI dal nalogo. Prvi del te naloge je naključna izbira treh posameznikov, ki živijo v Sloveniji. Drugi del naloge je scenarij, dogodek nesreče in kratek pogled na reakcijo te osebe. Tretji del je podajanje nekaj več vpogleda v osebno zgodbo te osebe.

Osredotočenje v dani simulaciji ni točnost navedb ali pa pravilnost razmišljanja o reakciji. Namen je namreč podati sliko o raznolikosti; stopiti korak dalje od samega dogodka, mimo obsodbe ter v ozadje osebe, ki je v središču naše zgodbe.

Kaj pravi Gemini za drugo osebo?

8.1 Marko, 32 let

Na cesti je prišlo do prometne nesreče. **Marko**, moški starosti 32 let, jo je povzročil. Reakcija Marka po nesreči sledi naslednjim korakom:

1. **Prvi odziv:** Njegov prvi odziv ne bo čustven, kot je bil Anin. Verjetno bo izustil kakšno kletvico in v trenutku preklopi v **način reševanja problema**.
2. **Kaj ga vodi?** Vodi ga logična, pragmatična miselnost, ki jo je razvil skozi leta reševanja zapletenih projektov v službi. Za njega je to “**težava**”, ki jo je treba rešiti.
3. **Naslednji korak:** Namesto, da bi se mučil z občutki krivde, bo takoj poskušal zbrati podatke. Najprej bo preveril, ali je poškodovan sam. Potem bo izstopil iz avta in si vizualno ogledal situacijo – ocenil bo škodo na svojem avtomobilu, pa tudi na drugem.
4. **Komunikacija:** Njegova komunikacija bo zelo direktna in osredotočena na dejstva. Ne bo se opravičeval, ampak bo rekel nekaj v smislu: “Dajva takoj zamenjati podatke. A si v redu? Poklicala bova policijo, če je treba. Kaj je škoda?”
5. **Klic na pomoč:** Poklical bo reševalce in policijo, vendar ne zaradi empatije, temveč zato, ker ve, da je to **pravna obveznost** in da je to del procesa. Po klicu se bo verjetno začel ukvarjati z administrativnimi podrobnostmi, kot so fotografiranje prizorišča in shranjevanje podatkov, ki so mu lahko koristni.

Markova reakcija je torej odraz njegovega življenja, **ki ga zaznamuje pragmatičnost, logika in reševanje težav**. Njegova “barva življenjske zgodbe” je mešanica **učinkovitosti, ambicioznosti in logičnega razmišljanja**. Obravnaval bo nesrečo kot nalogo, ki jo je treba čim hitreje rešiti z minimalno škodo zanj.

8.2 Kdo je Marko?

Marko živi v modernem stanovanju v središču Ljubljane. Je vodja projekta v uspešnem IT-podjetju in vsak dan preživlja v dinamičnem, tekmovalnem okolju. Njegov družbeni krog je pester in mednaroden, saj se druží z ljudmi iz različnih strok in kultur. Informacije pridobiva preko družbenih omrežij, spletnih portalov in strokovnih revij. Je redni obiskovalec koncertov, razstav in restavracij. Njegovo življenje je hitro, usmerjeno v prihodnost in zaznamovano s cilji, ambicijami in stalnim izpopolnjevanjem.

Povej mi več o Markovi zgodbi ...

Marko se je rodil leta 1993 v Ljubljani, v družini srednjega razreda. Oče je bil inženir, mama pa računovodkinja. V nasprotju z Ano, Markovo otroštvo ni bilo zaznamovano s kmečkim delom, temveč z **visokimi pričakovanji, ambicijami in stalnim izpopolnjevanjem**. Že od malih nog je bil vključen v številne dejavnosti – od računalniških krožkov in športa do učenja tujih jezikov. Starša sta ga spodbujala k doseganju dobrih rezultatov, zato se je že zgodaj naučil, da je uspeh rezultat trdega dela in nenehnega učenja.

Šolanje in prvi koraki v karieri

Marko je bil odličen učenec, ki je s svojim analitičnim umom izstopal. Po končani srednji šoli se je vpisal na Fakulteto za računalništvo in informatiko v Ljubljani, kjer je bil eden izmed najboljših v svojem letniku. Med študijem se je aktivno vključeval v projekte in deloval v startup podjetjih, kjer je spoznal dinamiko podjetniškega sveta. To ga je naučilo, da je poleg tehničnega znanja pomembno tudi razumevanje posla in ljudi.

Vzpon v karieri

Po končanem študiju je dobil službo v uglednem mednarodnem podjetju, ki se ukvarja z IT. Zaradi svoje ambicioznosti, delavnosti in sposobnosti reševanja problemov je hitro napredoval. Danes je vodja projekta, kjer je odgovoren za reševanje zapletenih problemov in za vodenje ekipe. Njegova kariera je zanj zelo pomembna, saj mu prinaša ne samo finančno stabilnost, temveč tudi občutek osebne rasti in izpolnjenosti.

Družina in odnosi

Marko je trenutno samski. Večina njegovih prijateljev je iz poklicnega okolja, saj preživlja večino svojega časa v službi. S partnerko sta se razšla pred kratkim, saj si je ona želela družino, on pa se je želel posvetiti karieri. Njegovi odnosi so zato pogosto površinski in osredotočeni na delo.

Marko je oseba, ki verjame v **moč ambicioznosti, pragmatičnosti in logičnega razmišljanja**. Njegovi “demoni” so strah pred neuspehom in osamljenost. Kljub temu pa je navajen, da se spopada z izzivi in verjame, da bo s trdim delom in nenehnim izpopolnjevanjem uspel v vsem, kar si zada.

9 Pogovor z UI, tretji oris

Z orodjem umetne inteligence Gemini sem se pogovarjal o družbenih kontekstih. Po kratkem pogovornem raziskovanju dane vsebine sem UI dal nalogo. Prvi del te naloge je naključna izbira treh posameznikov, ki živijo v Sloveniji. Drugi del naloge je scenarij, dogodek nesreče in kratek pogled na reakcijo te osebe. Tretji del je podajanje nekaj več vpogleda v osebno zgodbo te osebe.

Osredotočenje v dani simulaciji ni točnost navedb ali pa pravilnost razmišljanja o reakciji. Namen je namreč podati sliko o raznolikosti; stopiti korak dalje od samega dogodka, mimo obsodbe ter v ozadje osebe, ki je v središču naše zgodbe.

Kaj pravi Gemini za tretjo osebo?

9.1 Fatima, 40 let

Na cesti je prišlo do prometne nesreče. **Fatima**, ženska starosti 40 let, jo je povzročila. Reakcija Fatime po nesreči sledi naslednjim korakom:

1. **Prvi odziv:** Fatimin prvi odziv bo globok, instinktiven strah, ne le zaradi trčenja, ampak tudi zaradi možnih posledic. V trenutku, ko se bo trčenje zgodilo, bo v njenem umu bliskovito preblisnila misel: “Ne zdaj, ne morem si tega privoščiti.” Ta misel je odraz njenih vsakodnevnih **skrbi za preživetje in finančno stabilnost**.
2. **Kaj jo vodi?** Vodi jo globoko zakoreninjena **negotovost in strah pred avtoriteto**. Kot priseljenka v tujem okolju je pogosto na robu družbe in nima enakega socialnega zaledja kot Ana ali Marko. To pomeni, da je za njo vsak stik s policijo, zavarovalnico ali uradnimi institucijami vir stresa in možnega tveganja, da izgubi službo ali da se ji življenje še bolj zaplete.
3. **Naslednji korak:** Ne bo razmišljala o moralni odgovornosti ali pragmatični rešitvi, ampak o **posledicah za svoj vsakdanji obstoj**. Njen prvi korak bo zato preveriti, ali je druga oseba poškodovana. Če je, bo seveda poskušala pomagati, vendar v ozadju vedno s strahom.
4. **Komunikacija:** Njena komunikacija bo sprva verjetno prestrašena in nerazločna, morda celo prežeta z jokom. Uporabljala bo preproste besede in iskala potrditev: “Joj, kaj se je zgodilo? Jaz res ne vem, kako... ste v redu?” Njen poudarek ne bo na izmenjavi podatkov, ampak na olajšanju situacije in preprečevanju, da bi se stvari zapletle.
5. **Klic na pomoč:** Fatimin največji strah bo klic policije, saj ve, da bo to prineslo birokracijo in morda denarno kazen, ki si je ne more privoščiti. Verjetno bo upala, da bo lahko situacijo rešila s pogovorom in da bo druga oseba razumela njene okoliščine.

Fatima reagira iz pozicije **ranljivosti in negotovosti**. Njena “barva življenjske zgodbe” je mešanica **borbe za preživetje, prilagajanja in globokega strahu pred tem, da bi izgubila tisto malo, kar ima**. Njeni “demoni” so vsakdanje skrbi, ki si jih Ana in Marko verjetno ne moreta niti predstavljati.

9.2 Kdo je Fatima?

Fatima se je v Slovenijo preselila pred 15 leti zaradi boljših življenjskih priložnosti. Živi v najetem stanovanju v večjem slovenskem mestu. Dela kot čistilka v različnih podjetjih in večjih nakupovalnih centrih. Njen dan se začne zgodaj zjutraj, pogosto pa opravlja več različnih služb, da lahko preživi sebe in finančno podpira svojo družino, ki je ostala v domovini. Njen družbeni krog je večinoma sestavljen iz drugih priseljencev, ki se soočajo s podobnimi izzivi, ter sodelavcev. Njen življenjski kontekst zaznamujejo trdo delo, skrb za družino, prilagajanje novi kulturi in jezikovna prepreka. Kljub težavam je optimistična in ponosna na svoje dosežke in želi svojim otrokom zagotoviti boljše življenje.

Povej mi več o zgodbi Fatime ...

Fatima se je rodila leta 1985 v majhnem mestu blizu Sarajeva v Bosni in Hercegovini. Njena družina je živela v težkih ekonomskih razmerah, kar jo je že v mladosti naučilo pomembnosti **trdega dela in prilagodljivosti**. Odraščala je v okolju, ki je bilo močno zaznamovano z etničnimi in verskimi razlikami, kar jo je naučilo, da so odnosi z ljudmi pomembni in da je treba biti vedno vljuden.

Že v rani mladosti se je morala spopasti s številnimi izzivi, saj je bil njen oče invalid, in je morala pomagati mami pri delu. To jo je naučilo, da je treba biti močan in da je treba skrbeti za družino.

Selitev in začetek novega življenja

Po poroki s svojim možem, ki je bil prav tako iz Bosne in Hercegovine, so se zaradi slabih ekonomskih razmer v Bosni in Hercegovini odločili, da se preselijo v Slovenijo. To je bila težka, a nujna odločitev, saj so si želeli zagotoviti boljše življenje za svoje otroke.

V Sloveniji se je Fatima morala spopasti z novimi izzivi – jezikovno prepreko, iskanjem službe, in prilagajanjem na novo kulturo. V začetku so živeli v majhnem stanovanju, kar jim je oteževalo življenje. Kljub temu se Fatima ni nikoli predala in je vedno poskušala najti nove priložnosti, da bi izboljšala življenjske pogoje.

Borba za preživetje

Fatima je začela delati kot čistilka, saj je bilo to delo edino, ki ga je lahko dobila brez posebne izobrazbe. Delala je v različnih podjetjih, trgovinah in nakupovalnih centrih. Njen delovnik je bil pogosto dolg in naporen, a ni se pritoževala, saj je vedela, da je to edini način, da preživi sebe in družino. Njen največji strah je bil, da bi izgubila službo.

Družina in odnosi

Fatimin svet je osredotočen na družino. Njen mož in otroci so zanjo najpomembnejši. Njen družbeni krog je večinoma sestavljen iz drugih priseljencev, ki se spopadajo s podobnimi izzivi. Z njimi deli svoje izkušnje in se medsebojno podpira.

Fatima je oseba, ki verjame v **moč ljubezni, trdega dela in borbe za preživetje**. Njena “barva življenjske zgodbe” je mešanica **borbe za preživetje, prilagajanja in globoke ljubezni do družine**. Njeni “demoni” so strah pred neuspehom, negotovost in strah pred avtoriteto, ki ga je prinesla s seboj iz domovine. Vendar pa je kljub vsemu optimistka in verjame, da bo s trdim delom in vztrajnostjo zagotovila boljše življenje za svoje otroke.

III. Tretji del – Pomen zrcaljenja

10 Je zares potrebno vrednotiti?

Peljem se po cesti, proti končni destinaciji, ki jo vidim na svoji levi strani. Pred mano je dolga ravna cesta in pred mano se vozi še en avtomobil. Več deset kilometrov se voziva eden za drugim, po tej dolgi ravni cesti, v daljavi pa zdaj že vidiva bližajoče se križišče. Avto pred mano v križišču zavije desno, jaz zavijem levo. Vsak nadaljujeva po svoji poti do svoje končne destinacije.

To je logično, mar ne? Jasno razumemo, da imamo dom vsak na svoji lokaciji, da imamo znance in prijatelje vsak v svojem kotičku sveta, da imamo druge interesne točke vsak v svojem mestu v okolju, ki nas obdaja. Sem jaz izbral prav? Je tisti drugi voznik izbral prav? Izbrala sva tisto smer, tisti zavoj, ki naju oba, vsakega posebej, pelje do končne destinacije, h kateri sva namenjena.

10.1 Kaj je vrednotenje?

Je bila odločitev dobra? Je bila odločitev slaba? Ali odločitev kaže moč, šibkost, drugo značilnost posameznika? Tako kot ima vsak od nas svojo destinacijo, ko se pelje po prometni poti, prav enako ima vsak od nas lastno destinacijo v drugih področjih življenja. Nekateri želijo živeti stabilno, načrtovano, mirno življenje, pa drugi želijo izražati same sebe, zagotoviti, da lahko čim več časa namenijo umetnosti ali neki obliki podajanja lastnih sporočil v svet, spet tretji želijo prepotovati svet, se srečati z različnimi kulturami, spoznati različne poti življenja, ki jih izbirajo ljudje po svetu. Za enega je uspeh v tem, da sledi najbolj stabilnim, utrjenim tirnicam, ker prinašajo mirnost, malo pretresov, možnost načrtnosti in predvidljivosti. Za drugega je uspeh v tem, da spoznava svoj lasten slog, da razvija svoja sporočila, da živi na primer minimalistično življenje, ker se v njem počuti svobodnega. In tako naprej ...

Vrednotenje je prestopanje osebnih mej. Pomeni uporabo lastnih kriterijev za ocenjevanje izbir drugega. Pomeni, da ne razumemo, da smo vsi celostne osebe, ki moramo slediti svojim lastnim razmišljanjem, zasledovati lastna prepričanja in vrednote ter živeti svoje lastno življenje. **Ljudi okoli sebe lahko opazimo, jih vidimo in se iz njihovih izbranih dejanj ter raznih odločitev učimo o tem, kdo so,** kakšne so njihove vrednote, tudi kakšna je njihova osebna zgodba (t. j. pretekli izzivi, vtisi osebne prehojene poti), ne pa obratno. Vzeti naše lastne kriterije in jih ponesti v osebno območje druge osebe, pomeni vrednotenje. Na drugi strani, kot alternativo, pa lahko izberemo radovednost in učenje o ljudeh.

10.2 Odsotnost logičnosti

Voznik, ki je izbral desni zavoj; mladi raziskovalec, ki da odpoved v službi; nekdo, ki se odloči za umetnost; nekdo, ki prepleska svojo hišo na rdeče; vsi sledijo svoji končni

destinaciji. Tisti, ki jo sami najbolj poznajo. Ne govorim o upoštevanju skupnih pravil, o spoštovanju zakonov ali čem podobnem, temveč govorim o osebnih izbirah ljudi. O tem, ali bomo hodili po gozdni ali po travniški poti, ali bomo živeli v manjši ali bolj prostorni hiši, ali želimo predvsem raziskovati sebe ali pa živeti v zvezi.

Odsotnost logičnosti v navadi vrednotenja je jasno nelogična, ko gre za oba voznika. Kaj pa v drugih delih življenja? Kako razmišljamo o teh? Zakaj svoje vrednote in druge življenjske smernice ponesemo v osebna območja drugih? Zakaj govorimo in podajamo komentarje, namesto da bi opazili, videli in spoznavali, kdo so zares in v resnici ljudje okoli nas, kakšno pot si izbirajo, kaj jih motivira, navdihuje, kam gredo?

11 Vrednote in poglede imamo zase

Drugi korak v grajenju sporočila o zrcaljenju. Lastne vrednote in poglede na življenje imamo zase. Pomembno je, da z njimi živimo in jih izpolnjujemo v lastnem delovanju. Pomembno je, da v rednih dneh zapolnijo naš celoten miselni prostor: da na primer z osebo, ki jo srečamo, ravnamo tako, kot verjamemo, da je prav, ali da uspeh v svojem opravljenem dejanju ovrednotimo z lastnimi kriteriji in v smislu razmišljanja, s katerim smo se lotili danega opravila. Z ljudmi okoli sebe komuniciramo in jim pomagamo v lastnem slogu, tako, kot verjamemo, da je prav – da pa da bi moralo za to postati nekdo drug.

Vrednote in poglede imamo zase. Kakršnekoli ideje in razmišljanja oblikujemo v življenju, jih oblikujemo zato, da bi živeli bolje oz. kakovostno. Da bi delali bolje, izbirali bolje, dosegli želeno zadovoljstvo – karkoli že to za nas pomeni. Svoje tokraten poziv podajam z dvema sporočiloma.

11.1 Sporočilo samoizpolnitve

Živeti svoje življenje. Samoizpolnitev je zame redno prisotna tema. Začne se samozavedanjem, potem pa udejanja z neko življenjsko navado, v kateri je smisel življenja udejanjanje svojih pogledov na življenje: na primer vesti se do človeka, ki ga bom danes srečal, tako, kot verjamem, da je prav, ali pa v naslednjem projektu pokazati potrpežljivost, disciplino, ali karkoli drugega, kar sam zares cenim.

Je to nujen, bistven element življenja? Ali vsak od nas rabi delo, službo, ki se ujema z osebnim poslanstvom? Ali vsak od nas rabi družbo, ki pozitivno obravnava naše osebne načine, želje, ideje o življenju? Sam menim, da ja; da se torej manjko na tem področju redno izrazi, zlije s svojimi posledicami na neko drugo področje. Pomanjkanje v nas ustvari napetosti in vrednotenje, podajanje kritik na obnašanje drugih je en način, kako te napetosti, te tenzije v sebi sprostimo. Sporočilo samoizpolnitve je zame pomembno, močno, vam pa seveda prepuščam vaše lastne misli o tem.

11.2 Sporočilo osebne avtonomije

Drugi ljudje ne morejo biti (naš) osebni projekt. Ali razumemo takšno preprosto misel? Vsak od nas ima svoje lastno notranjost, svojo lastno psihologijo, ki zajema cel spekter vsebin, kot so že mnogokrat omenjene vrednote, prepričanja, cilji in želje ter druge osebne smernice. Vsak od nas sam najbolje, najbolj celostno ve, kaj potrebuje: kakšne so te notranje vsebine, kakšna je osebna zgodba in vse osebne potrebe, ki jih je ta zgodba prinesla ali ustvarila. Uspeh je zelo subjektiven pojem in *prava* poteza seveda prav tako.

Vplivamo lahko na lastne izgovorjene besede, na lastne izbrane projekte, na naslednjo opravljeno nalogo, ustvarjen zapis, na branje naslednje knjige in pridobitev znanja o naslednji

tematiki, na izbiro potovanja, na barvo odnosa, ki ga zgradimo z nekom. *Zaslužni smo za lastne poteze*, ne moremo pa biti zaslužni za zgodbe druge osebe. Največ dela, največji del uspeha zgradi oseba sama. Lahko ji podamo znanje, pokažemo na bližajoč izziv, oseba pa sama presodi, kaj to zanjo pomeni, kaj je prava odločitev ter sama vложи svoj čas in trud. Naše vrednote uresničujemo z izbiro naših potez; drugi pa želijo v lastnih dejanjih prav tako zasledovati svoje lastne vrednote.

12 Edina relevantna stvarnost

Osebna psihologija posameznika je neverjetno širok prostor. Ko imamo pred seboj človeka, ki je na primer okoren v družbenih situacijah, ali pa ki ima težavo pri usvajanju neke šolske vsebine, je vir (trenutne) nezmožnosti zares lahko na neštveh mestih. Z življenjskimi izkušnjami razvijamo misli, prepričanja o vseh stvareh, ki nas obdajajo: kdo sem jaz, kakšne so moje sposobnosti računanja, pomnjenja, kako dober sem v premagovanju izzivov, kaj pomeni nastopati, kaj pomeni biti prvi ali najboljši, kaj uspešnim prinaša uspeh; vsaka napačno naučena stvar nas lahko na svoj, sebi lasten način omejuje ali ustavlja na naši poti.

Sam sem v življenju dobil veliko komentarjev. Kako se povezovati z drugimi, kako se lotiti poslovanja in uspeti v poslovnem svetu, kako voditi svoje življenje in ne zanemariti svojih lastnih želja in ciljev ter podobno. Vsi ti komentarji seveda predstavljajo izzive in rešitve, kot so jih imeli drugi. "Postaviti se zase" je na primer enostavno, ko o uspehu razmišljaš zgolj v svoji ozki celici; nekaj povsem drugega pa, ko želiš v vsaki svoji odločitvi upoštevati tudi druge in ko želiš to ohraniti kot standard v svojem življenju. Je pomembno, kaj bo neka odločitev prinesla meni, ali je pomembno tudi, kako bo vplivala na druge? V posamezniku je lahko veliko misli, veliko vsebin in v njih vprašanj, ki jih druga oseba niti ne predvideva.

Nezmožnost? Obstaja azijski rek, ki pravi, da je "cvet, ki najpozneje zacveti, najlepši cvet". Če je v mislih veliko vprašanj, to pomeni veliko širine. Če je pot do nekega premika dolga, to lahko pomeni, da glava tega posameznika gleda široka in gleda v različne smeri ter v razne kotičke. *Nezmožnost* je nek opis, ki ga na primer našemu okornežu v družbenih situacijah poda zunanji opazovalec. Kot takšen je poln nerazumevanja, poln predsodkov, površinski in najverjetneje zgreši realnost. V tej realnosti so resnične stvari, resnična vprašanja, resnični izzivi, misli, ki jih je potrebno predelati in postaviti zanje pravo, ustrezno razumevanje.

Edina realna stvarnost je opis tega, da za vsakega od nas obstaja samo eno pravo izhodišče, na katerega se moramo s svojimi izbirami odzvati. Nismo stroji, temveč ljudje z osebno zgodbo. Ne moremo izbrati poti, ki je odtujena od naših čustev, naših potreb; na te mora ustrezno odgovarjati. Pogovarjati se z ljudmi, kovati odnose z ljudmi, med katerimi je tudi voditeljski odnos v delovnem okolju, pomeni razumeti takšna temeljna dejstva.

Odzvati se na vso realnost v nas, ne ubirati krajših poti ali bližnjic, lahko pomeni dolgo pot. Zahteva veliko potrpežljivosti ter prejme ogromno reakcij nerazumevanja, deležno je ogromno predsodkovnih sporočil in podobno. Vendar pa je uspeh pri tem razlog, da iz tega nastanejo *najlepši cvetovi*. Zrele osebe, osebe s poiskanimi, najdenimi odgovori, osebe s čistimi mislimi in jasno smerjo življenja.

Samo posameznik sam zares ve, kaj je naslednja ovira, kaj je naslednje vprašanje, kako zahteven je naslednji korak. Ocene in predvidevanja nas oddaljujejo od poznavanja te stvarnosti, pozornost in poslušanje pa nas njej približuje. *Edina relevantna stvarnost je v osebi sami in jo pozna prav ta oseba.*

13 Spretnost in nespretnost pomoči

Želja po pomoči je velika povezovalna vsebina med nami. Gre za način medsebojnega prispevanja, način izražanja naklonjenosti ali podpore in verjetno še kaj drugega. Sam namen pomagati je velik, je pomemben tako za posamezni odnos, kot za družbo kot celoto. Vendar pa je *dober namen le polovica celote – druga polovica pa je spretnost*.

13.1 Značilnost iskrenosti

Nespretnost v pomoči lahko celoten trud naredi zelo neiskren. Pomagati pomeni olajšati neki korak na poti, ki jo je izbrala druga oseba. Naš prispevek pri tem je na primer podana razlaga, asistenca pri delu, iskanje odgovorov na obstoječa vprašanja, torej izvedba koraka, medtem ko je pot ali izbira koraka stvar druge osebe.

Prave pomoči ni brez vprašanj *Kaj želiš?* ali *Kaj potrebuješ?*. Iskrena pomoč se ne more zgoditi, če ne vemo, o čem oseba razmišlja in kaj ima v mislih kot cilj, s katerim korakom ali na primer s katerimi mislimi se ukvarja. Brez postavljanja navedenih vprašanj pomagamo zaradi sebe, namesto da bi pomoč nudili zato, ker jo potrebuje druga oseba. Brez postavljanja navedenih vprašanj ne poznamo zares koraka, s katerim se oseba ukvarja in pri katerem potrebuje asistenco.

13.2 Zmagovalci in neumneži?

Vsebina tega zapisa je zgolj še en primer v vrsti zapisov, ki poudarja, da je vsak od nas celostna oseba, ki ima svoje razmišljanje. Pomoč in dajanje pomoči je sicer specifičen element naših življenj, ki je pomemben del spletnja življenjskih odnosov in uresničevanja medsebojnega sodelovanja in povezanosti. Vendar pa je med iskreno in neiskreno, ali med spretno in nespretno pomočjo velika razlika. Prva daje osebi vrednost, druga pa jo lahko odvzema.

Spet lahko pridemo do vprašanja, *zakaj?* Zakaj se vedemo mimo te logike? Zakaj pri pomoči drugim sploh pozabimo na ti ključni vprašanji? Zakaj nimamo v rednem razmišljanju zakoreninjeno, da je za vsakega izmed nas pomembno to, da hodi po *svoji lastni* poti? Zakaj nekaj takšnega uide našem miselnem toku? Lahko da smo radi Napoleoni, zmagovalci. Lahko da imamo svoje lastne misli polne pravil o tem, kako se je treba vesti in katero pot je treba v življenju izbrati. Karkoli pa je že razlog, naj prostor zavzame tista iskrena pomoč.

13.3 Znatna razlika

Podpora ali agresija. Vrednost ali odvzem vrednosti. Pospeševanje in ustavljanje. Med spretno in nespretno pomočjo je velika razlika. Vir ima v razmišljanju in v notranji iskrenosti o sami pomoči, dalje se uresniči v niansi s postavljanjem tistih nujnih vprašanj, kot sta *Kaj potrebuješ?*, *Kaj želiš doseči?*, potem pa se razplete v veliki razliki med tem, kaj daje *prava* in kaj *neprava* pomoč.

14 Zrcaljenje

Zrcaljenje je komunikacijska veščina. Pomeni spretnost, da v komunikaciji tako miselno kot čustveno zaživimo perspektivi osebe. O izzivih razmišljamo z njenimi pogledi in idejami, korake izbiramo z njenimi načini in spretnostmi ter tako dalje. Pri zrcaljenju svoje notranje vsebine za določen čas pustimo ob strani in vstopimo v svet druge osebe.

14.1 Govoriva o meni ali o tebi?

Komunikacija je srečanje dveh svetov. Ta svetova vsebujeta veliko sestavin: misli, čustva, pretekle izkušnje, priljubljene navade in načine dela, oblike komunikacije in tako dalje. Del *družbene inteligence* je prepoznavanje tega, v katerem od svetov se v nekem trenutku nahajamo in kateri nabor teh sestavin je zato relevanten.

Komunikacijske veščine so temeljni del kakovosti naših družbenih izkušenj. Zgradijo nam sposobnost udejanjanja idej in občutkov, kot so sprejemanje in spoštovanje. Ko nekaj takega uspemo vnesti v naše naravno delovanje, so naši pogovori odprti in enostavni ter lahko stečejo z malodane komerkoli. Izražati lastne ideje, govoriti o lastnih ciljih in razmišljati o tem, kako jih izpolniti – če ob takšnih sporočilih dobimo ustrezen odziv, ki temelji na vseh predhodno podanih sporočilih, potem je takšna komunikacija prijetna in teče naravno.

Jasno prepoznavanje tega, da smo celostne osebe, ki živimo po svojih življenjskih smernicah; da nasprotno mnenje druge osebe ne pomeni nič posebnega za to, kako mislim jaz in kaj bo moja naslednja izbira v življenju; je dobra podlaga k temu, da bomo imeli z ljudmi okoli nas dobre pogovore in kakovostne odnose. *Govoriva o meni ali o tebi?* je pri tem vodilno vprašanje, ki zgovorno sporoča, da je pogovor med dvema osebama izmenjava med enim in drugim svetom, pri čemer pa je pomembno, v katerem se nahajamo v posameznem trenutku.

14.2 Pomen zrcaljenja

Komuniciramo lahko na več načinov. Naše komuniciranje lahko ima strukturo, ki je zgrajena na takšnih zelo pomembnih in pomenljivih temeljih, lahko pa je povsem naključna. Učiti se komunikacije pomeni ponotranjanje teh temeljev in vnašanje te strukture v naš vsakdan in vsakodnevne pogovore. Z nespretno komunikacijo lahko izpademo kot nespoštljivi ali nesprejemajoči, celo kot agresivni (četudi je naš osebni namen lahko pozitiven). Lahko se počutimo odtujene, izključene, nesprejete, le ker ne izbiramo pravega načina za izraz naših sporočil.

Torej ... učite se komunikacije, zavedajte se "svetov" in drugih temeljev, pa bodo pogovori lahkotnejši, besede prijaznejše, občutki lepši in odnosi veliko trdnejši.

IV. Četrty del – Posamični zapisi

15 Uničujoča moč predsodkov

Tokrat pišem o *zmagi ega nad resničnostjo*. Pišem o pogovorih, ki se končajo, preden sploh doživijo svoj pravi začetek; o oznakah, ki so izrečene, mnenjih, ki so oblikovana, ter obsojevalnih pogledih, ki so usmerjeni, še preden zares karkoli vemo o človeku, ki so mu ti namenjeni. Naslavljam pomanjkanje odprtih misli in prevlado osebnega ponosa, pomanjkanje poslušanja in pozornost za druge ter prevlado samoveljave, odsotnost skrbi za medčloveške družbene izkušnje in mogočno željo po pravilnosti, celo večvrednosti lastnih načinov. V danih situacijah v stiku oseb eno stran premami ego in nepripravljenost reči “ne vem, ne razumem”, druga stran pa je zato deležna nepravilne obravnave.

Lasten ponos ali resničnost – kaj je pomembnejše? Ko je v stiku z drugo osebo prisotna negotovost, je pomembnejše *odnesti celo lastno kožo ali biti pravičen do druge osebe*? Se je potrebno odločiti za eno stran ali pa si lahko mogoče nelagodje negotovosti razdelimo?

15.1 Prehitro sklepanje

Predsodek bi na kratko opisal kot *prehitro sklepanje*. Osebo pred nami lahko poznamo le nekaj trenutkov, poznamo le dejstvo ali dve, vidimo manjše znamenje, potezo ali drug signal, in že si ustvarimo mnenje o tem, kdo je oseba pred nami in kakšne so njene značilnosti. Osebe za to potezo v resnici ne poznamo in vse, na kar pri tem stavimo, so naša osebna predvidevanja, hipoteze, ideje o tem, kaj *bi lahko bilo* ali za kaj *naj bi se šlo*.

Je to dovolj? Je ta pogojna možnost, ta ideja v naših mislih dovolj, da oblikuje odnos, ki ga gojimo do neke osebe? Da določi naš pogled, naše besede, naš celosten odziv? Na slišane besede se moramo odzvati; bodisi v lastni notranjosti razumeti, kaj so pomenile, bodisi z oblikovanjem našega lastnega odgovora na to. Ta odziv nas torej oblikuje, oblikuje naše misli, naše razmišljanje, pa našo samozavest, samopodobo, naš odnos do družbenih izkušenj in ljudi v splošnem smislu.

S tem, ko se prepustimo predsodku, zaščitimo sebe in ukvarjanje z bremenom prepustimo drugemu. Sebe razrešimo odgovornosti pravične reakcije, t. j. poslušanja, pozornosti, poskušanja razumeti, ter pustimo, da trud v celoti vloži druga oseba.

15.2 Občutek (ne)pravičnosti

Ob rednem prestavljanju na zgodovinske dokumentarne kanale je srečanje z dokumentarnimi filmi o tragedijah druge svetovne vojne pogost dogodek. Čeprav je v preteklosti človeštva veliko zgodb, ki kažejo na veliko moč družbenih izkušenj, je ena iz tega zgodovinskega dogodka še posebej izstopajoča.

Gre se o Adolfu Hitlerju. Nemški voditelj in (recimo mu) glavni ideolog svetovne vojne. V tem razmišljanju se ne bom spuščal v podrobnosti; je pa verjetno vsem dobro poznan njegov negativen, sovražen odnos do judovskega prebivalstva. V svojih zapisih in (po)govorih je večkrat omenjal dogodek iz otroštva, za katerega se zato predvideva, da ga je posebej zaznamoval in bi kaj lahko bil pomemben zametek ustvarjenega sovraštva. Gre se za kritiko, za zaznano neprimerno komentiranje njegovega učitelja umetnosti. Hitler je bil sam (v mladosti) velik navdušenec nad umetnostjo. Predvidevamo lahko, da se je z njo močno poistovetil ter jo razumel kot del sebe. Sebe, mogoče, razumel kot umetnika, kot naravnega ustvarjalca danih izraznih oblik. Kritika, ki je bila mogoče tudi zares izrečena neprimerno ali ležerno, z neupravičeno slabo voljo, je kaj lahko bila primer predsodkovne obravnave in s tem nepravilne družbene izkušnje.

Predsodki so *velika družbena sila*. Jasno je, seveda, da zadostnih opravičil za ravnanje, kot ga je bilo deležno človeštvo v času druge svetovne vojne, preprosto ni. Zapisani primer pa, kot številni drugi, jasno govorijo o tem, da so naše družbene izkušnje brez dvoma izjemno pomembna družbena sila. Da oblikujejo našo miselnost in naše vedenjske namere, naša ravnanja in cilje, ki si jih zadamo v življenju; da nas oblikujejo nadvse celostno. Dogodek, ki je tako močno ostal v Hitlerjevem spominu, je zares moral imeti posebno vlogo pri oblikovanju njegove psihe.

15.3 Zaključek

Ko v družbenih situacijah ego zmaga nad resničnostjo, nastane občutek nepravilnosti z vsemi svojimi posledicami. Smo v dobi zvezdnitva, v dobi, ko je popularno biti močen, odločen in se ne meniti za druge ljudi okoli sebe. Smo v dobi, ko je ignoriranje sveta okoli sebe ali hladnost do doživljanj drugih pri mnogih videno kot osebna moč (namesto nemoč). Moje misli menim, da so jasne: *družbene izkušnje štejejo in štejejo veliko, prav vsi pa moramo prevzeti del odgovornosti zanje*.

Predsodki pomenijo sodbo namesto poslušanja in prinašajo razdvajanje namesto povezanosti. So uničujoča sila. Se lahko naučimo gledati skozi oz. preko njih?

16 Povezovanje različnosti

Ideja povezovanja ali združevanja različnosti je pri meni precej naravna. Zdi se mi, da je drugačno ravnanje ali nek neznan način delovanja znak tega, da ima oseba v sebi druge misli, mogoče razumevanje kje tam, kjer imam sam razumevanje (ali pa obratno), da je bila deležna drugačnih besed in napotkov ter da najbrž gleda v določene druge smeri. Če vse skupaj strnem, ustvarjanje stika z drugačnostjo pomeni mojo osebno rast in razširitev mojih misli, najbrž pa enako velja tudi za drugo osebo.

Trud za ustvarjanje takšnih stikov je ravno zato prav poseben. Z razmišljanjem, da ima vsako dejanje, vsaka oblikovana miselnost za sabo svojo zgodbo, vrednotenje oz. dajanje oznak pogosto nima pravega smisla. Če je vsako osebo moč razumeti, potem nerazumevanje preprosto pomeni le pomanjkanje širine v nekem delu mojih misli. Da razumem to osebo, me torej čaka učenje, poslušanje, kar je zares dobra sila in zame močen motiv. Vendar pa je vse skupaj paket, v katerem so tudi zahtevni deli.

16.1 Halo učinek

Veliko ljudi ne razmišlja enako kot jaz. Z mojega vidika se nekako vedejo, kot da so “na štoparici”. Prvi vtis, prvo dejanje osebe jim pove veliko več, kot pove meni. Zame je eno površina, eno torej neko trenutno dejanje, drugo pa oseba, ki je za njim. Če ocenim dejanje v hipu, potem pride do neskladja. Dejanje namreč vrednotim po tem, kaj bi pomenilo, če bi ga naredil jaz sam ali pa neki ljudje, ki so del mojega rednega življenjskega okolja; ne vem pa, kaj pomeni s strani te določene osebe, saj je ne poznam.

Halo učinek je poimenovanje, ki se v teoriji uporablja za tovrstno ocenjevanje oseb na podlagi prvega vtisa. Za dejanja, ki jih delamo, ni nujno, da imajo vedno prav posebno opredeljeno vrednost; da nas torej zares dobro predstavljajo. Lahko so plod trenutnega počutja, lahko so plod ne toliko jasnosti, pač pa nejasnosti naših misli, plod negotovosti vase in podobno. Občutki, kot je na primer omenjena negotovost, pa so trenutni ali začasni: lahko se razrešijo v nekem času, lahko se sprostijo, ko ljudi okoli sebe malo bolje spoznamo – niso torej trajni in potemtakem niso del naše identitete, mar ne?

16.2 Čemu ustavljanje?

Ustavljanje v odnosu, v stiku z drugačnostjo, je zame kot beg pred osebno rastjo. Z osebo pred sabo končaš pogovor ali kar odnos zato, ker nečesa ne razume enako (dobro), kot ti sam. Ali pa je zato, ker imamo sami v sebi isti strah, iste nepopolnosti kot oseba pred nami in se bojimo, da bi e pokazale? Ne najdemo prave besede oz. se tudi sami v položaju osebe pred nami ne bi prav zare dobro znašli? Karkoli že je, takšno ustavljanje je beg pred osebno rastjo.

Ne samo osebna rast, tudi boljše izražanje samega sebe. Eden temeljnih virov osebne avtentičnosti, t. j. živeti življenje najbolj skladno z lastno naravo, je stik z drugačnostjo. V takšnih trenutkih, ko spoznamo neke povsem drugačne pristope k življenju, se zares zavedamo tega, v kakšnem okolju smo zrasli, kdo so bili ljudje okoli nas, kakšne besede in napotke smo prejeli; do tega so namreč preveč naravni, logični oz. “edino, kar poznamo”. Ne gre se torej le za odnos do drugega in (spet) pravično obravnavanje, sprejemanje, temveč tudi za lastno samozavedanje in razvoj lastnega življenja.

16.3 “Preprosto ni ujemanja”

Menim, da bi v večini primerov bilo bolj resnično, če bi rekli: “nimam želje in pripravljenosti zato, da te spoznam in razumem” ali pa “nisem pripravljen toliko vložiti”. Če ima vsaka trenutna realnost v resnici za seboj svojo zgodbo, potem je vedno možno to zgodbo tudi spoznati. Spoznanja nam dajo razumevanje; razumevanje besed in dejanj ter razumevanje njihovih sporočil.

Neujemanje je zame nekaj drugega, kot tisto, kar po navadi pravijo drugi. V neujemanju zame gre za *odsotnost želje*, nepripravljenost osebe na pogovor, na iskrenost. V takšni situaciji se medsebojno razumevanje ne more razviti in spoznavanje osebe tako ali tako ni mogoče. Medtem pa *različnost ali drugačnost* v glavnem nista argumenta za to, da bi obstajalo neujemanje. Vse skupaj se gre le za pripravljenost ali nepripravljenost spoznavati osebno zgodbo. Na koncu me razmišljanje vodi do točke, da je ujemanje predvsem predmet dajanja časa in prisotnosti želje: po odnosih, po osebni rasti, morebiti po pravični obravnavi ljudi okoli sebe?

Kakšen mora biti odnos? Kaj je prav in kaj narobe? O tem lahko razmišljamo v smislu družbenih pravil in norm. Lahko razmišljamo o tem, kaj je prav in kaj narobe, kako bodo drugi okoli nas dano vedenje pospremili, kaj bodo rekli in tako dalje. Lahko pa sledimo misli, da se vsak odnos oblikuje med dvema osebama in da se oblikuje tako, kot to najbolj ustreza obema. Če imamo tisto prvo, striktno predstavo o tem, kaj mora odnos biti, potem je razumljivo, da tega ne moremo tvoriti z vsakim. Če pa pogledamo proti tisti drugi različici miselnosti, pa lahko najdemo potrebno usklajenost z zares veliko ljudmi okoli sebe. Usklajenost, ki ohrani tako nas in našo osebno identiteto, kot tisto od druge osebe. Z ljudmi, ki so tudi precej drugačni od nas.

16.4 Zaključek

Zakaj tema raznolikosti? Po eni strani lahko spet opozorim na temo sprejemanja ljudi, na občutek pravičnosti ali nepravičnosti v družbenih interakcijah, ki se tvori v posamezniku; torej za skrb za naše družbene izkušnje. Po drugi strani se lahko vrnem na zapis o pomenu raznolikosti v sodobnem svetu, ki jo potrebujemo, saj imamo sistem razčlenjen na različne vloge: eni so učitelji, drugi so zdravniki, pravniki, športniki, kulturniki, programerji in tako

naprej. Lahko se obrnem še k tretjem argumentu o planetarnih migracijah in sobivanju z drugače mislečimi; tudi iz vira tega, da izhajajo iz drugega dela sveta, lahko celostno povsem drugačne kulture in načina življenja.

Povezovanje ali združevanje različnosti – je to (v tej družbeni, sociološki perspektivi) temelj uspeha? Temelj (tudi) kakovostnega življenja, grajenja dobrih organizacij, izmenjave znanja, sodelovanja različnih sektorjev, ohranjanja komunikacije med generacijami (in ne izključevanje ter osamljenost starejših) in drugih elementov življenja. Povezovanje ali združevanje različnosti je konec koncev *spretnost in odločitev*. Križišče, točka odločitve, v kateri se odločimo za da ali pa za ne.

17 Transparentni pogovori

Nekaj preprostega, a hkrati zares velikega, kar lahko damo drugi osebi. Transparentni pogovor pomeni pogovor, v katerem drugi osebi enostavno pustimo in dovolimo, da o sebi pove, karkoli pač ima v sebi oz. karkoli že želi povedati. Naj gre za misli ali občutke, te ali druge oblike, pomembno je, da preprosto odpremo besedam prosto pot. Največja vrednost takšnega pogovora je v tem, da vse, kar se dogaja v nas, začnemo dojemati kot *nadvse normalno in človeško*. Tako bomo namesto potlačevanja začeli različne vsebine v sebi naslavljalati, razreševati in razvijati; namesto negativnega odnosa bomo do sebe v celoti lahko razvili pozitiven odnos – in se začeli celostno sprejemati.

17.1 Tišina in poslušanje

Osebnost mi je izredno blizu avtentičnost ljudi. Če povem malo drugače: v medosebnih stikih ne maram ocenjevanja ali vrednotenja. Za osebo pred sabo želim in upam, da pove čim več o sebi, ne glede na to, kakšno zgodbo oz. osebnost ima. Več kot oseba deli, več kot o sebi razkrije, več vidim v takšnem odnosu zaupanja in lažje se mi je s to osebo pogovarjati.

Vzhodnjaki imajo kratek besedni rek, ki ga v angleškem jeziku izražajo z zapisom: *when the mind gets quiet, the soul speaks*. V slovenskem jeziku lahko to prevedemo na primer v: “ko misli utihnejo, spregovori duševnost”. Človeško telo je zgrajeno z dolgim procesom evolucije in vse misli, vse vsebine v nas, ki so pomembne, prav zares silijo oz. iščejo svojo pot na površje in svojo pot do izraza. Ko čutimo nervozo, ko smo na primer v stresu, je odmik od ciljev, od nalog, od vsega, kar smo si sami zavestno postavili, vse, kar potrebujemo, da izvemo, kaj nas dejansko bremeni.

Pri spoznavanju avtentičnosti, torej tiste zares pristne resničnosti človeka pred mano, sam zato *rad uporabljam tišino*. Če namreč sam aktivno izražam svoje misli in napletam naslednje teme, potem bo pogovor v prvi vrsti izražal mene. Če želim zares vedeti, kaj je v osebi pred mano in kaj želi ta oseba sama od sebe izraziti, kaj je na primer njen trenutni izziv ali močna misel, močen občutek v njej ... je treba preprosto počakati in pustiti tišini, da naredi svoje.

17.2 Vse je človeško

“Imam borderline” in “imam narcisoidno osebnostno motnjo”. “V sebi v teh trenutkih čutim ogromno agresije, jeze, celo besa.” “Ne vem, kaj je smisel vsega; razmišljam o samomoru.” “Sem sebična, egocentrična oseba; v izbirah, v stvareh, ki jih delam, preprosto ne razmišljam o drugih.” In tako naprej.

V pogovorih 1 na 1 sem slišal že veliko takšnih težkih besed. Ko sem se na to odzval z odprtostjo, bodisi s kratkim besednim komentarjem “ok ...” ali pa s kakšno tovrstno telesno kretnjo, se je v osebi pred menoj naenkrat sprostito ogromno breme. Vsi ti posamezniki,

verjetno redko s takšno priložnostjo, so nato želeli povedati ogromno o sebi. Najdaljši izmed pogovorov je trajal 14 ur: od 19h zvečer do 9. ure naslednje jutro!

Skrivanje iz “muhe” naredi tistega dobro poznanega “slona”. Neizrečene vsebine se kopičijo. S skrivanjem damo tem mislim negativni signal, jih ne naslavljamo, jih ne razrešujemo. Skrivamo jih tudi pred seboj, saj jih po naše sploh ne bi smelo biti. Odprtost in pozitiven odnos začne ravno obraten postopek in iz vsega skupaj ustvari *sprejemanje*. O mislih lahko tako spregovorimo, lahko razrešujemo probleme, lahko razvijamo ideje in tako dalje. V osnovi mislim da velja nekako tako: če o nečem ne spregovorimo, ni veliko možnosti, da bomo to kdaj zaživel.

17.3 Površina proti globini

Vajeni smo raznih družbenih pritiskov. Med nami imamo precej skrivanja, zavednega in nezavednega, dosti igranja. V nas samih je tudi veliko mešanih občutkov, veliko dvojnosti (in pristnost, avtentičnost še ni pravilo). Dejanje ni nujno izraz osebne identitete nekoga, ni nujno “prva izbira” posameznika, temveč lahko gre tudi za izraz nejasnosti, nerazumevanja, pritiska. Beseda lahko ima za sabo različne zgodbe.

Včeraj sem pri brskanju po spletu zasledil zgodbo o izraelskem vojaku. V vojski je imel vlogo “rušilca” stavb in druge palestinske infrastrukture. Med služenjem in medtem, ko je bil na bojišču, je na družbenih omrežjih objavljal kratke videe rušenja, ki ga je izvajal in ga predstavljal kot zabavo. Vojak je bil nato poškodovan ob srečanju z nasprotnimi silami. Bil je poslan nazaj v Izrael, da okreva po poškodbah, saj svojega dela ni več mogel opravljati. Po času za okrevanje je dobil nov vpoklic, da se ponovno pridruži izraelski vojski.

Sam pogled na objavljane videe se mi je zdel grozen, uživanje ob takšni dejavnosti nekaj nepredstavljivega. Vendar pa zgodba dobi povsem drugačen ton in oseba povsem drugačno sliko, ko se pokaže nadaljevanje. Vojak je namreč ob vnovičnem vpoklicu “na to zabavo” storil samomor. Njegova mama je opisala drugačno sliko vojaka – osebe, ki po svojem času na bojišču ni več zmogla druženja z lastnimi otroci, ni zmogla iti v službo in se osredotočiti na dnevne navade. In osebe, ki si očitno ni znala predstavljati, da se vrne nazaj.

Če nas zanima oseba, nas zanima resnična oblika. Sporočila, ki jih oseba poda zaradi jasnosti, ne pa zaradi nejasnosti misli; zaradi občutka svobode in možnosti izražanje, ne pa zaradi občutka pritiska in nujnosti po točno določenem odgovoru ali odzivu.

18 Etika in družbeni dogovori

Družbeni dogovori so zame *sveti*. Promet imamo samo eden in vanj vstopamo vsi hkratno, zato rabimo pravila, ki jih vsi upoštevamo. Problematika okolja je skupna za nas vse; rabimo dogovor o tem, kako ga rešimo oz. kako se bomo vsi skupaj vedli. Energijo potrebujemo vsi in ni neomejena; dogovor je, da je gospodarstvo glavni potrošnik v prvem delu dneva, v gospodinjstvu pa zato odložljive porabe prestavimo na manj obremenjen čas. Bivamo v skupnosti. Skupnost je velika, ogromna, tudi raznolika in *dogovoriti se je težko; brez dogovorov pa je nemogoče*. Zares kakovostno življenje lahko živimo samo z dobrimi dogovori, brez dogovorov pa bomo obsojeni na ostajanje v omejenosti.

18.1 Promet

Promet je dober primer potrebe po družbenih dogovorih. Ceste, po katerih se pomikamo, so skupne za nas vse. Kot družba imamo torej eno skupno transportno infrastrukturo. Dalje to infrastrukturo uporabljamo hkrati in se torej srečamo na neki točki ob istem času. Imamo pravila, da v eno smer gremo po desni, v drugo pa po levi (kar, mimogrede, velja tako za motorna vozila na osrednjem cestnem pasu kot tudi za kolesa in druga sorodna vozila po kolesarskih poteh). Imamo pravila, da ob rdeči luči počakamo, zelena pa pomeni, da lahko nadaljujemo z vožnjo oz. s potjo. Si zamislite, da bi si pravila postavili vsak po svoje?

Na področju prometa je tu še trajnostna mobilnost. Za tradicionalno mobilnost velja, da je pomembno, da nas prevoz odpelje od točke A do zelene točke B. Temu lahko dodamo še željo, da gre za čim krajši oz. zmerni čas vožnje. Vstop v trajnostno mobilnost pove, da želimo imeti prevoz, ki nas bo od točke A do točke B peljal redno in ki ga bomo lahko uporabljali še vrsto let, če je mogoče kar neskončno v času. Če je zaloga goriv omejena, pomeni, da nismo našli trajnostne rešitve, saj bomo enkrat prišli do točke, ko bo goriva zmanjkalo. Če naš prevoz od A do B spreminja naravno okolje in nam te spremembe rušijo druge življenjske dejavnosti, ponovno pomeni, da je naša rešitev netrajnostna. Odločitev za trajnostno mobilnost je prav tako primer družbenega dogovora.

18.2 Kritičnost neetičnosti in kršenja družbenih dogovorov

Osebne odločitve so za nas vse svobodne. Izbiramo si, s čim se bomo v življenju ukvarjali, kje bomo živeli, s kom se bomo družili ali v kakšne družbe bomo vstopali, kaj bomo jedli in pili, kakšen odnos bomo vzpostavili z osebo zraven nas in podobno. Druge odločitve so tiste, ki se tičejo tudi drugih. Če se s skupino ljudi dogovarjamo za lokacijo dopusta, se dogovorimo skupaj. Če smo del organizacije, je smiselno, da si način dela in vizijo našega delovanja določimo skupaj, saj se tiče vseh (izjema so tradicionalna podjetja, kjer vodje delujejo po transakcijski miselnosti). Vsaka vsebina življenja torej s svojimi značilnostmi določa način ravnanja. Osebne vsebine so naše lastne, v skupne se vključuje več dejavnikov, več interesov.

Vsaka skupnost potrebuje vizijo. Če želimo dobro živeti, potem moramo razviti določen sistem. V sistemu je več delov, ki vsak opravlja svojo nalogo, vsi deli tega sistema pa morajo delovati v skupni smeri; temu je namenjena vizija. Ko se oblikuje vizija, je potrebno, da smo v odločitve vključeni vsi, ki se jih tematika tiče. Tam se oblikuje ideja o naši prihodnosti, o načinu življenja, načinu delovanja, o odnosih in o tem, kako bomo obravnavani; o tem, kaj se bo dogajalo v prihodnje. Vizija, ki ne odgovarja na vsa nujna vprašanja ali ki ni vključila ljudi, ki se jih tiče, ni dobra, ni ustrezna vizija. Ko pa ima družba zastavljeno svojo vizijo, je potrebno spoštovanje. Od spoštovanja in upoštevanja te vizije je namreč odvisna kakovost naših vsakdanjih življenj!

Kršenje družbenih dogovorov pomeni, da nekdo “naš voz vleče v nasprotno smer”. Če na primer kot družba prepoznamo vlogo in pomen družbene vključenosti, potem je vključevanje ljudi preprosto nuja in obveza vseh v sistemu. Mediji v takšnem sistemu morajo biti kritični do praks ne vključevanja. Vodje morajo biti usposobljeni v tem in usmerjeni proti temu, da vključujejo člane organizacije v odločitve in v aktivno sodelovanje. Poslovnež, ki na ta način ne zna ustvariti dobrega poslovnega rezultata (in na primer finančne rezultate zgradi na prevarah in na izkoriščanju ljudi kot delovne sile), naj bo jasno označen kot neuspešen, saj očitno nima znanja in spretnosti za današnji čas in za to, kar smo si kot družba zadali za uspeh.

18.3 O modrosti ...

Osebna izbira je povsem osebna izbira. Lahko jo spremljamo, lahko jo vidimo, lahko iz nje spoznavamo osebo, ki je pred nami, predvsem pa je naša naloga, da jo spoštujemo. Družbena izbira je nekaj drugega. Vključuje več ljudi in rase na temelju zavedanja, dejstva, da svet delimo z drugimi, da torej sobivamo in da potrebujemo pravila. V socioloških vsebinah ter v našem razmišljanju o družbi in odnosih ni receptov; modrost je tista, ki je potrebna, da vemo, v katerem območju se v danem trenutku, z dano odločitvijo ali dejanjem ukvarjamo. V osebnih odločitvah je prav, da sledimo svoji svobodi, v družbenih pa je pomembno, da vidimo vključenost drugih.

Odločitve niso tako zelo enostavne, da bi lahko bile kar preprosto instinktivne in da bi bile to teme, o katerih se ni potrebno učiti. Odnosi in družba so del življenj, in znanje o tem del znanja, ki ga premore človeštvo. Vprašanje je le tisto izhodiščno: kako močno cenimo družbene izkušnje? Kako zelo pomembne so te teme? Dovolj, da se postavi ob bok kariere, financam in tistim najbolj temeljnim vsebinam, ki jih poudarjamo v družbi in s katerimi opisujemo oz. vrednotimo uspešnost?

19 Zmožnost za ljubezen

V pogovoru o družbenih silah je prav izpostaviti tudi ljubezen. Kot v raznih drugih pogledih tudi tu moje razmišljanje močno zaznamuje ideja o osebni avtentičnosti. Torej, da oseba potrebuje življenje s svojo lastno naravo oz. da bi bilo odrekanje v tem smislu velika sila, ki bi vplivala na vse vidike življenja. Zasledovanje osebne samoizpolnitve, kot eden osrednjih motivov ideje o avtentičnosti, je torej zame integralni del tudi v ljubezni, odnosu, ki ga sicer razumemo kot polnega kompromisov, ko je potrebno za dve osebi, različni osebi, najti skupno pot.

Zame je ljubezen v prvi vrsti partnerstvo v samoizpolnitvi. Mislim, da se to čustvo razvije med osebama, ki imata določeno skupno sredico. To bi lahko opisal na primer kot pogled na smisel življenja, torej neko skupno temeljno idejo o življenju. Okoli te sredice pa obstajajo mnoge razlike. Partnerstvo nato pomeni medsebojno izmenjavo in delitev osebnih moči in prvin ter celostno medsebojno dopolnjevanje. Oseba v takšnem partnerstvu, v bistvu ljubezni, kot ga vidim, pomaga drugi osebi do samoizpolnitve, hkrati pa svojo zasleduje z združeno močjo in odlikami dveh oseb.

19.1 Osebna nepopolnost

Vsak ima svoje izhodišče. Vsak je zaživel v svojem začetnem družinskem in ožjem družbenem okolju. Tiste izkušnje, ki jih imamo najprej (t. i. formativne izkušnje) nas še posebej močno oblikujejo. V tem obdobju najlažje nastanejo tiste *osebne genialnosti* – lastnosti, v katerih smo povsem naravni in instinktivni ter katerih izvajanje nam je neka najbolj domača in poznana dejavnost. Enako kot moči, pa v tem obdobju lahko nekateri drugi prostori ostanejo prazni. Lahko torej pustimo določena območja naše osebne psihe neraziskana, z odsotnostjo izkušenj in razumevanja, kako se v določenih situacijah vesti, kako razmišljati. V teh je lahko vsak premik prav zares težak.

Kjer ima ena oseba zaraščeno džunglo, lahko ima druga najbolj utrjene poti. V določenih aktivnostih je lahko vsak korak težak. Nekako nimamo pravega pristopa k izzivom, ne najdemo zares ustreznih rešitev, vsaka lekcija je zahtevna. Kot prisposodbo lahko vzamemo zaraščeno tropsko džunglo, po kateri so poti zakrite, tudi neuhojene, in si jih je morebiti potrebno utirati s pomočjo mačete (no, tako je vsaj bilo videti v filmih). Druga oseba je ravno v tem lahko naravna. Razume pot, razume naslednji korak, zelo domač ji je način razmišljanja o tem. Prva oseba po isti poti hodi v škornjih z nahrbtnikom polnim kamenja in ji je vsak korak počasen, druga pa lahkotno v najbolj udobni pohodniški obutvi.

Osebna rast je sicer priložnost in odgovornost vsakega posameznika. Na koncu smo sami tisti, ki jo izvajamo in ki se učimo; o sebi, o drugih, o stvareh okoli sebe; ter si razvijamo svoje misli. Lahko pa že prisotnost takšne osebe, “genija na našem slabem področju”, sprosti veliko

bremena in olajša naše korake. To nam lahko daje občutek varnosti in občutek večje osebne moči.

19.2 Življenjska izraznost

Ljubezni ne vidim brez redne in prave prisotnosti *svobode*; zmožnost za ljubezen pa pomeni znati v tej skupni zgodbi pustiti prostor za osebni življenjski izraz.

Pred leti sem pogosto uporabljal aplikacijo Slowly. Gre za aplikacijo, ki v digitalizirani obliki omogoča sodobno dopisovanje. Sporočila, ki so bila poslana, so do prejemnika potovala več časa, na primer tudi dan ali dva, kar je privabilo uporabnike, ki si želijo bolj dovršenih in premišljenih pogovorov, več razmišljanja o osebnih temah, tudi o odnosih in o ljubezni. Dopisovalka iz Vietnama je imela v svojem profilu naslednji zapis:

If you love a flower, don't pick it up. Because if you pick it up, it dies and ceases to be what you love. So if you love a flower, let it be. Love is not about possession. Love is about appreciation. [Elisa Nguyen, Vietnam]

V prevodu bi zapis šel nekako tako: "Če imate radi rožo, je ne odtrgajte. Ker, če jo odtrgate, bo umrla in ne bo ostala tisto, kar ste imeli radi v samem začetku. Torej, če imate radi to rožo, ji pustite biti. /.../ Ljubezen ni posedovanje. Ljubezen je cenjenje (tega, kar neka oseba je, op.a.).

Želeti osebi, da živi v skladu z lastno notranjostjo in da izrazi vsak del same sebe in Želeti osebi, da postane, kar sama zase potrebuje. Zame je ljubezen partnerstvo v samoizpolnitvi in zato obe zapisani misli pomembni vodili. Osebe zraven sebe ne prilagajamo našim idejam, našim mislim o življenju in skupnem odnosu, pač pa jo spoznavamo takšno, kot je. Pogovarjamo se lahko o vsem, odpremo vse teme. Zanimajo nas njene misli, njene ideje o življenju, njena zgodba ter želje, sanje, ki jih je ta zgradila v osebi. Do skupne poti in skupnega življenja obstaja bližnjica v posesivnosti (tudi ljubosumju), vendar ta krajša pot ni prava. Skupno življenje je potrebno najti v odprtem prostoru in v vselej prisotni svobodi. In to je, zame, tista prava zmožnost za ljubezen.

19.3 Zaključek

V imenu ljubezni je storjeno marsikaj in mišljeno marsikaj. Marsičemu se v imenu ljubezni odpove in marsikaj s tem pride nazaj kot posledica. Ljubezen je zelo močna sila, ki se lahko močno vpne v našo osebno identiteto in usmerja osebno pot. Dovolj govorimo o njej, dovolj razmišljamo o njej? Mislim, da je prava tema za to, da nas vodi le še v zadnji, zaključni ali zbirni zapis poglavja o družbenih izkušnjah.

V. FIN - iskanje zlate sredine

20 Iskanje zlate sredine

V svojem osebnem pogledu, kot posledica mojih družbenih izkušenj, opazim en del ljudi, ki svojo pozornost izrazito usmerja navzven; ki ima veliko zmožnost za empatijo, t. j. za dožemanje tega, kaj čuti in doživlja druga oseba. Opazim tudi drug del ljudi, ki svojo pozornost izrazito usmerjajo navznoter; ki ima zelo jasno sliko o tem, kaj doživlja v sebi in kaj želi zase. Le majhen del, tako sam razbiram iz življenja, najde *zlato sredino*, v kateri da obojemu enak pomen. Pomembna je 1) naša avtentična vsebina in naša osebna samoizpolnitev, ter pomembni so 2) ljudje okoli nas in družbene izkušnje, ki jih imamo med sabo.

Zlata sredina je ta središčna točka med obema poloma. Je *točka, v kateri se zgodi asertivno razmišljanje in razumevanje družbe*. Je nekakšna točka naravne in v osebo integrirane humanosti, v kateri sebe in druge osebe okoli sebe vidimo kot enakovredne.

20.1 Kako biti zares pravičen?

Na osebno raziskovanje področja družne in odnosov sem se podal tem izhodiščnim vprašanjem. Sam sem zrasel na tistem polu usmeritve navzven; moje osebno potovanje se gre za razumevanje usmeritve navznoter in na ta način potovanja proti sredini. Velik skok pri tem obstaja pri vprašanju, kako biti zares pravičen do drugih? Z vso pozornostjo, ki je dana drugim ljudem, opazim veliko misli, veliko notranjih občutkov, ki jih ne morem in niti ne želim ignorirati. Pomembno pa mi je, da od sebe ne zahtevam preveč oz. da si postavim lastna pravila, ki bodo (do mene in do druge osebe) pravična.

Pravičnost vsekakor vključuje *skrb za družbene izkušnje*. Kako moja dejanja vplivajo na druge, je pomembno. Čut družbene odgovornosti, družbena zavednost in etika, razumevanje tega, da živimo, sobivamo v enem skupnem prostoru, da se naše poti križajo, prekrivajo in prepletajo, da smo soodvisni – vse to vidim kot del osebne zrelosti; vse to vidim kot dejstvo, za katerega je le pomembno, da ga predvsem kot odrasli znamo sprejeti. V luči pogleda na medije, na določene zelo dominantne družbene vzorce v družbi, ki poudarjajo usmerjanje navznoter, se včasih zaradi usmerjenosti navzven in čutenja *empatije* počutim šibko, pa vendar je tu dejstvo: to je *nujen del naše humanosti*.

Kaj pomeni ta pravičnost? Brez uporabe agresije, brez uporabe manipulacij; znanje, zavednost in skrb za resničnost izbranih besed. Odgovornost za osebno rast in reflektiranje, razmislek o mojih osebnih izkušnjah, da naslednjega odnosa ne opredeljuje pretekla izkušnja, temveč raje oseba pred mano. *Odnos z vsako osebo je zgodba zase* – in v odnosu naj dobi tisto, kar si (glede na svojo notranjost) zasluži.

20.2 Kakšnih odnosov si želimo?

Zdaj, na koncu pisanja, imam dodatno vprašanje: kakšnih odnosov si zares želim? Dajanju pravičnosti od sebe navzven do drugih se mora priključiti tudi druga plat: enaka obravnava s strani teh drugih.

Spodbujanje k transparentnosti. Transparentnost je zaupanje in humanost. Če oseba ne razkrije stvari o sebi, če prevladuje težnja po samonadzoru in če je prisotno igranje, pretvarjanje, potem sam temo težko rečem *odnos*. Transparentnost je navada, ki je jasen izraz zavedanja, da smo vsi ljudje in da so vsebine, ki tako ali drugače polnijo naša življenja, človeška, humana. Zato o vseh vsebinah lahko govorimo, zato lahko o vseh vsebinah razmišljamo, se o njih pogovarjamo in jih razčistimo.

Spodbujanje k enakosti izmenjave. Komuniciranje z ljudmi, ki jim je usmerjenost navzven nekaj naravnega, je zame preprosto in lahko. Ko o tem pomislim, vem, da je vsako dejanje, ki ga storim, zame pripravljena narediti tudi druga oseba. Komuniciranje z ljudmi, pri katerih to ne drži, je naporno: moje instinktivno predvidevanje je, da bom v nekem trenutku doživel izkoriščanje. Oba pola, obe značilnosti ali oba miselna procesa sta nekaj, kar bi moralo biti za vse naravno in normalno. Prav je, da iz svojega pola, kjerkoli pač smo, vsi potujemo proti sredini.

Spodbujanje k odgovornosti za osebno rast. Razmišljanje o lastnih besedah in dejanjih, reflektiranje osebnih izkušenj, da o njih zgradimo jasno, resnično zavedanje. Te vsebine se zdijo rezervirane “za tiste ljudi, ki se ukvarjajo z osebno rastjo”. Vendar ne more biti tako – ne, če želimo kakovostno živeti. Družbene izkušnje so preveč pomembne, kultura ima prevelik vpliv na kakovost življenj, mi pa smo edini graditelji te kulture. Ali so moja prepričanja ustrezna? Kje in zakaj sem jih zgradil? Zakaj se tako vedem do te osebe? Vsa ta vprašanja so del osebne rasti. Razmislek o sebi ni “lenarjenje” in izguba časa, temveč t. i. proceduralno učenje, ki iz naših misli ustvari urejeno celoto.

20.3 Družba modrosti

Družba modrosti pomeni korak naprej od družbe znanja. Gre za družbo, ki ni le sposobna ustvariti in širiti znanje, temveč zna to znanje uporabiti za pravi namen – namen, ki to družbo krepi, ki jo naredi uspešnejšo in stabilnejšo.

Družba modrosti v tistem pravem pomenu se zagotovo zaveda tega, kaj pomenijo in kakšno vlogo igrajo družbene izkušnje vseh posameznikov, vseh členov te družbe. Ve in razume, da je skrb tu pomembna in nujna. Družba modrosti zato skrbi za družbeno dinamiko in jo uvršča med svoje prioritete – temelje, na katerih slonijo vsi uspehi, vsi ustvarjeni rezultati. **Družba modrosti** je zato izraz, ki se zdi primeren izbor, da je naslovil to poglavje mojih zapisov.